

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1093519/1

בבית הדין הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיין:

הרב שמואל אברהם חזן

המבקשת: פלונית

הנדון: תיקון מעמד אישי - טוענת שנרשמה בטעות כנשואה

פסק דין

הופיעה בפנינו האישה [י'] בבקשה לשנות את מעמדה האישי מ"נשואה" ל"רווקה" זאת חרף העובדה שהיא רשומה בתעודת זהות כנשואה, שכן לדבריה נפלה טעות ברישום, ומעולם היא לא התחתנה בחופה וקידושין ואף לא בהליך של נישואין אזרחיים לא בחו"ל ולא בארץ.

תיאור העובדות

להלן המסמכים שהוצגו בפנינו על ידי המבקשת לביסוס בקשתה, ודברי המבקשת בדיון בבית הדין:

ו' ניסן תשע"ה (26.3.15) - מסמך מרשות האוכלוסין שבו צוין תאריך כניסתה לארץ.

כ"ט שבט תשע"ו (8.2.16) - מסמך רשמי של רשות האוכלוסין בו מופיעים פרטי המבקשת כפי שאמורים להיות בתעודת הזהות הרשמית שלה, ובין שאר הפרטים מופיע מעמדה האישי - "נשואה". על מסמך זה היא חתומה.

א' תמוז תשע"ו (7.7.16) - הגישה בקשה רשמית לרשות האוכלוסין לשנות את מעמדה האישי מנשואה לרווקה, לנימוק בקשתה היא מציינת שלא הובנה נכון על ידי פקיד הרישום.

ל' סיון תשע"ו (6.7.16) - מכתב בקשה מאת האישה המופנה לרשות האוכלוסין בו היא מבקשת לשנות את מעמדה מנשואה לרווקה, בו היא מציינת את סיבת הבקשה:

"כשהייתי במשרד הפנים לא דיברתי מילה בעברית ולא הבנתי בדיוק מה כל הדברים ששאלו אותי"

כמו כן מוסיפה:

"בוונצואלה יש חוק שאומר שאם בני זוג גרים יחד באותו בית הם נחשבים כנשואים, אולי בגלל זה טעיתי כששאלו אותי אם אני נשואה, אבל אף פעם לא חתמתי שום הסכם נישואין או התחתנתי לפי החוק אין לי שום מסמך או נייר איפה שאני רשומה כנשואה"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ו' תמוז תשע"ו (12.7.16) - תגובת לשכת רשות האוכלוסין בחיפה לבקשת האישה לשנות את מעמדה, שם נאמר:

"עלייך לפנות לבית הדין הרבני האזורי ולהמציא למשרדנו פסק דין של בית הדין אשר יקבע את מצבך האישי".

כ"ז תשרי תשע"ה (21.10.14) - מסמך ע"י הרבנות הראשית בוונצואלה ברשות רב הקהילה הספרדית שם הרב יצחק כהן שליט"א המעיד כי אכן היא בת להורים יהודים המתגוררים בוונצואלה כמו כן הבחורה הנ"ל היא רווקה.

ביום כ"ה תשרי תשע"ז (27.10.16) הופיעה המבקשת בפני בית הדין. המבקשת ילידת מדינת ונצואלה עלתה לארץ לפני כשנה וחצי רשומה כנשואה בתעודת זהות שלה ומבקשת מביה"ד אישור רווקות שכן לדבריה היא מעולם לא התחתנה. לטענתה נפלה טעות במשרד הפנים שכן היא לא הבינה מה ששאלו אותה אם היא נשואה או רווקה ולכן נרשמה כנשואה כמו כן בתעודת עליה מופיע שהיא אכן רווקה.

וכך הם דבריה בפני בית הדין כפי שמופיע בפרוטוקול:

המבקשת: כשעליתי לארץ הגעתי למשרד הפנים היו שם רק רוסים שלא ידעו להסביר לי ואני לא הבנתי אותם. הפקידה שאלה אותי מה אני רוצה שיהיה רשום לי, לא הבנתי ולא יכולתי לדבר איתה, היא רשמה לי נשואה.

בית הדין: כשנרשמת במשרד הפנים האם ביקשו ממך מסמכים על מנת לרשום אותך כנשואה?

המבקשת: ביקשו ממני רק תעודת עליה. (כאמור לעיל בתעודת העלייה נכתב שהמבקשת רווקה. ש.ח.)

ביום ט"ו אייר תשע"ז (11.5.17) שוב הופיעה המבקשת בפני בית הדין, ועדיין עומדת בדעתה שהיא לא נשואה ומבקשת לשנות את מעמדה לרווקה ושוב חזרה על דבריה הנ"ל. נצטט חלק מן הנאמר באותו דיון:

בית הדין: באחד המסמכים שהגשת כתוב שהיה לך חבר בוונצואלה שגרת איתו ובגלל שעל פי החוק שם, מצב זה נחשב נישואין, לכן אמרת לפקידה שאת נשואה.

המבקשת: אני לא הבנתי מה היא שאלה. אמרתי לה שגרתי עם חבר ואני לא נשואה.

בית הדין: בהתחלה חשבנו שאת אומרת שפשוט לא הבנת את השאלה של אותה פקידה. אבל לאחר מכן את כותבת במסמך שחשבת שזה נחשב נשוי כי גרת עם חבר, משמע שהבנת את השאלה של הפקידה.

המבקשת: לא הבנתי בהתחלה מה היא שואלת. ספרתי לה שגרתי עם חבר אבל הוא לא איתי ואני לא נשואה. היא החליטה לרשום נשואה למרות שהייתה צריכה לבקש מסמכים או משהו דובר ספרדית. אני גרתי עם חבר ולא הייתה נשואה כמו שהיום אני גרה עם חבר. היא שאלה אם אני נשואה או רווקה אמרתי לה שגרתי עם חבר.

בית הדין: נרשמת במשרד הפנים בכ"ט בשבט תשע"ו (8.2.16). יש לפנינו את המסמך. רק אחרי חמישה חודשים בא' בתמוז תשע"ו (7.7.16) הגשת בקשה לשנות את מעמדך מנשואה לרווקה, מה הביא אותך להגיש את הבקשה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המבקשת: כי אז עבדתי ב[א.] והמנהל שאל אותי את נשואה? אמרתי לא, והוא אמר שהרישום בתעודה שאני נשואה עושה בעיות במשכורת.

עוד נוסף שלאחר בירור שערך בית הדין התברר שכבר היו דברים מעולם, ואירע בעבר שנרשם בתעודה שפלוני נשוי למרות שהוא היה רווק. כמו כן בית הדין ביקש מרב הקהילה הספרדית בוונצואלה (המוכר לבית הדין) שיבדוק אצל משפחתה מה ידוע להם על מצבה האישי של המבקשת, ושלה לנו כי בירר אצל המשפחה ואכן היא לא התחנתה שם כדמו"י ואף לא בהליך אזרחי. כמו כן ביררנו ברישום נישואין הארצי שעל יד הרבנות הראשית אם היא רשומה כנשואה כאן בארץ, ואף כאן קיבלנו תשובה דומה ששמה לא מוכר במערכת של רושמי הנישואין בארץ.

דיון בהלכה:

לפנינו אישה שרק מפיה אנו חיים, היינו שאין לנו שום מידע מוקדם על כך שהיא נשואה, ואף הרישום בתעודת הזהות שהיא נשואה נכתב על פי דבריה וללא כל מסמך המאשר זאת, וכעת דיבור זה "שוברו עמו" שהרי טוענת שכלל לא התכוונה לאמירה זו.

אם נעלה זאת לדיון הלכתי השאלה שעומדת לפתחנו היא, האם אפשר לקבל אמתלא זו שהציגה האישה, כדי לבטל את דבריה הראשונים שאמרה "נשואה אני".

הנה, באישה שאמרה "נשואה אני", וכעת חוזרת בה מדבריה ואומרת "פנויה אני", וסתם אמרתי או בצחוק אמרתי, אינה יכולה לבטל דבריה הראשונים, אלא אם כן היא נותנת אמתלא לדבריה מדוע אמרה זאת.

מתיאור והצגת המסמכים ושמיעת המבקשת בבית הדין וכפי מה שמופיע בפרוטוקול נראה שיש לאישה שני הסברים - שתי אמתלאות - איך היא רשומה כנשואה, למרות שבאמת היא רווקה. האמתלא האחת, שכלל לא הבינה את דברי הפקידה ששאלה אותה אם היא נשואה או רווקה, וממילא ודאי שבתשובתה לא התכוונה מעולם לומר שהיא נשואה. האמתלא השניה, שאכן הבינה שהיא נשאלת האם היא נשואה, אך בגלל שבמדינת המקור שלה, המגורים המשותפים עם גבר זר נחשבים גם כ"נישואין", היא אכן השיבה שהיא "נשואה", אך לפי ההלכה אין משמעות לאמירתה זו, שהרי מגורים עם גבר זר לא יוצרים "נישואין".

בנדון שלפנינו נראה בעליל שאישה זו מותרת להינשא לכל גבר מכמה וכמה טעמים כפי שיובאו להלן.

כדי לדון בשאלה זו אכתוב כמה מילים בגדרי הדין של "שואא אנפשיה חתיכה דאיסורא" ודיני "אמתלא", אשתדל לא להאריך רק אאחוז בשורשי הדינים הנ"ל בלא להאריך בענפיהם.

הנה דין שואא אנפשיה חתיכה דאיסורא ודין אמתלא הובא בשולחן ערוך אבן העזר (סימן מ"ז סעיף ד'):

אמרה היא מעצמה נתקדשתי, וחזרה ואמרה פנויה אני, תוך כדי דיבור, נאמנת, לאחר כדי דבור, אינה נאמנת. ואם נותנת אמתלא לדבריה, שאמרה כן תחלה כדי שלא יקפצו עליה אנשים שאינם מהוגנים וכיוצא בזה, וראינו בדבריה ממש, הרי זו נאמנת. ואם לא נתנה אמתלא, או שנתנה ואין בה ממש, אינה נאמנת.

וכן הוא בשולחן ערוך יורה דעה (סי' קפ"ה ס"ג וס"ד):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אמרה לבעלה טמאה אני ואחר כך אמרה טהורה אני אינה נאמנת.

הגה: אם הוא לאחר כדי דבור.

ואם נתנה אמתלא לדבריה כגון שאומרת שלא אמרה לו כן תחלה אלא מפני שלא היה בה כח לסבול תשמיש או טענה אחרת כיוצא בזה נאמנת [...] אבל אם ראוה לובשת בגדים המיוחדים לימי נדותה ואחר כך אמרה טהורה אני, אף על פי שנתנה אמתלא לדבריה אינה נאמנת.

א. דין שויה אנפשה חתיכה דאיסורא - כשלא נאמר בפני שני עדים

עוד קודם שנדון בעצם אמירתה 'נשואה אני' האם יש בזה משמעות של איסור, נראה שבמקרה שלפנינו אין לחוש לאמירה זו. שהרי ידועה שיטת הפוסקים שבכדי שתהיה אמירה אוסרת, צריכה האמירה להיאמר בפני שני עדים כשרים, ויש שהפליגו גם שהאמירה צריכה להיאמר בפני בית דין דווקא, אך רוב ככל הפוסקים הסכימו שלכל הפחות צריך לומר את האמירה האוסרת בפני שני עדים כשרים, ושם לא, יכול האומר לחזור בו ללא אמתלא, ויכול לומר שקר אמרתי וצחקתי, ראה כל זה באוצר הפוסקים (סי' מ"ז סקי"ד או"ב) שכן הוא דעת שו"ת מהריב"ל (ח"א סי' י"ט) שו"ת פני יהושע (סי' א') שערי ציון (ח"ב סי' ל"ד) בית אפרים (סי' א') בית שלמה (סי' ל"ו) צמח צדק (סי' צ') חכם צבי (סי' קט"ו) ועוד, עיין שם.

ונמצא במקרה שלפנינו שהאמירה שלה 'נשואה אני' לא הייתה בפני שני עדים כשרים, אלא בפני פקידה במשרד הפנים, כך שלדעת הפוסקים הנ"ל אינה נאסרת. יש להדגיש שהגם שבשעה שהופיעה בפני בית הדין חזרה ואמרה 'נשואה אני', מכל מקום מכיוון שמיד אמרה שלא התכוונה לאמירה זו נאמנת לחזור בה גם ללא אמתלא, כמובא בשו"ע הנ"ל שבתוך כדי דיבור יכולה לחזור בה ללא אמתלא כלל. ובפרט שכל כוונתה שאמרה בפני בית הדין 'נשואה אני' היתה במטרה לבאר מדוע אמרה מה שאמרה וודאי שאין לחוש כלל לאמירה כזו שנאמרה בפני בית הדין, וזה פשוט.

ב. נכתב במסמכים שהיא נשואה / דין שויה אנפשה חתיכה דאיסורא בכתיבה

אמנם יש מקום בראש לחוש לאמירה זו הגם שנאמרה מפיה רק בפני פקידה, זאת מכיוון שהיא הרי רשומה בתעודת הזהות כנשואה ורישום זה נעשה בהסכמתה ואף חתמה על המסמך בו נרשמה אמירתה שהיא נשואה, ומסמך זה ותעודת הזהות שלה היו למראה עיני בית הדין ומסתמא שהיו גם למראה עיני כמה אנשים (שכשרים לעדות) שראו שהיא רשומה כנשואה, וגם במסמכים שהגיעו לבית הדין עוד לפני יום הדיון, נכתב במפורש שהיא נשואה, ואם כן יש לדון האם מה שנכתב 'נשואה אני' נדון הדבר כמו שאמרה בעצמה, ונחוש לדעות הפוסקים דס"ל שכתובה כדיבור. נידון הלכתי זה האם כתיבה כדיבור נדון בספרות ההלכה בקשר לכמה סוגיות בש"ס כגון לעניין עדות, ולעניין הודאת בעל דין, ואף לעניין שבועה ונדרים. ויש שתלו זאת ביסוד הטעם של שויה אנפשה חתיכה דאיסורא האם הוא מדין נאמנות והודאת בעל דין או מדין נדרים וקונמות שאדם אוסר על עצמו ואכמ"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ראה באוצר הפוסקים (סימן מ"ז סק"ג) שהביאו דעת הזיכרון יוסף (להר"י משטיינהרט סימן ח') אם כתב בכתב ידו אני פלוני קידשתי את פלונית אין זה הודאה, והביא ראייה מדברי הסמ"ע (סימן ע"ג סק"ח) בשם תרומת הדשן לעניין שבועה, שאם כתב שנשבע לא הוי שבועה אלא אם כן נשבע בפיו, והוא הדין לענין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא עיין שם. אך מאידך הביאו דעת הרב יהודה יעלה (אסאד סי' שט"ז) דפשיטא ליה שכתובה כדיבור לעניין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא והביא שכן הוא דעת הש"ך להדיא (יו"ד סי' רל"ב סק"ח) ותמה על הזיכרון יוסף הנ"ל איך נעלם ממנו דברי הש"ך שהשיג על הסמ"ע בזה ושאיין זו כוונת התרומת הדשן. ועל כל פנים דעת הש"ך להדיא שדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא נאמר גם אם כותב ולא רק הוציא בפיו. וראיתי בגוף דברי הרב יהודה יעלה שתלה נדון זה במחלוקת היסודית האם יסוד האיסור הוא מדין הודאת בעל דין או מדין נדרים עיין שם. עוד הביאו שם שכן הוא דעת הרב ויחי יעקב (סי' ה') שדן שם על מסמכים שמופיע שם שאישה פלונית התקדשה לפלוני ודעתו שגם בזה היא נאסרת ואין צריך אמירה בפיה דווקא. והוסיף שם שיתכן שכל מה שדנו הפוסקים האם כתיבה כדיבור אינו אלא באופן שצריך דיבור דווקא, כספירת העומר ושבועה, מה שאין כן כאן שאין צריך לדיבור דווקא אלא לראיה שהיא אסורה, פשיטא שאין סברא לומר שלא יחשב הכתיבה כדיבור, עיין שם. ושוב הביאו שכן הוא דעת הרב יד שלום (סי' ט"ו) דפשיטא ליה שדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא נאמר גם בכתיבה כמו דיבור, עיין שם. וראה עוד בשו"ת יגל יעקב (סי' כ"ד) ובשו"ת לב אריה (סי' מ"ז) מה שכתבו בזה, ובספר אור לציון ח"א (חאה"ע סי' א' ב' ג') שדן שם בארוכה בטעם הדין של שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא והביא שם מהגמרא יבמות (פח.) ובתוס' (שם ד"ה דשתיקה) שמבואר שאין צריך לאמירה בפה ממש אלא גם בשתיקה כהודאה סגי.

ג. דין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא - כשלא ידע שאוסר עצמו באמירה זו

אמנם כל דברינו שגם כתיבה נחשבת כדיבור לדעת הפוסקים הנ"ל, אינם אלא בהנחה שבאמירתה שהיא נשואה היא אכן התכוונה למה שאמרה, אך בנדון שלפנינו שהיא כלל לא התכוונה למה שאמרה, נראה שלא שייך בזה דין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא. ובפרט אם נניח שאכן היא בכלל לא הבינה את השפה ולא התכוונה לומר כלל שהיא נשואה. אמנם אם נאמץ את הגירסא השניה שהיא כן הבינה את השאלה, ומה שאמרה שהיא נשואה - הואיל וחשבה שבכלל ההגדרה של "נשואה" הוא גם מצב של מגורים משותפים עם חבר, כפי שנהוג להגדיר במדינת המוצא, בזה יש מקום לחוש לאמירה זו.

ונקדים ונאמר. ידוע נידון הפוסקים האם שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא נאמר גם כשלא ידע שבאמירה זו הוא אוסר את עצמו, והרבה פוסקים סוברים שגם בזה נאמר דין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא. ואף בחקירה זו יסוד המחלוקת תלוי במחלוקת היסודית בדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא האם הוא מדין נאמנות והודאת בעל דין או מדין נדר וקונם שאוסר על עצמו.

(אגב דבר זה מצוי מאוד בביה"ד כשבעל אומר שרצונו בגירושין בטענה שאישתו בגדה בו ואף יש לו הוכחות על כך ולא תמיד הוא מבין את משמעות הדברים שאכן היא נאסרה עליו באמירה זו ולכן נוהגים לומר לבעל האם הוא מודע שבאמירה זו היא תיאסר עליו וזה לצאת דעת הפוסקים שרק בכהאי גוונא היא נאסרת עליו וי"ל)

עיין קצות החושן (סימן ל"ד סק"ד) דפשיטא ליה שדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא הוא מדין נאמנות:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ומקצת שכתבו גם בדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא (כתובות כב.) הוא גם כן מתורת נדר, אבל ראיתי במוהרי"ט (ח"ג סימן א' ד"ה ולא תימא) שדחה דבר זה וכתב דאם היה מתורת נדר הוי מהני ביה שאלה עיין שם. ולפי דרכינו גם בדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא הוא מדין נאמנות, דכיון דהאמינה התורה לכל אדם על עצמו אם כן בין בממון בין באיסור לעולם נאמן על עצמו.

ועיין שם בהערות מילואי חושן שכתב שמהר"י באסן (סי' פ') ומשפטי צדק (ח"א סימן ס"ה) הם הסוברים שדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא הוא מתורת נדר. ועיין עוד בשו"ת יביע אומר (ח"ג סי' ו' או"ז) שכתב שהעיקר כדעת הקצות החושן ושכן הוא דעת מהרש"ם (ח"ג סי' שמ"ה) והנודע ביהודה (מהד"ק סי' נ"ח).

ועיין עוד בקצות החושן (סימן פ' סק"ב) דפשיטא ליה שדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא נאמר גם אם לא ידע שאוסר עצמו באמירתו זו, ואזיל לשיטתו שדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא הוא מדין נאמנות ודלא כדעת השב יעקב וזה לשונו:

וגם בתשובת שב יעקב (ח"ב אה"ע סי' ג') ראיתי שכתב כעין זה גבי שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, דאם לא ידע דהוא איסור לא שייך שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא. אבל לי נראה דלפי מה שכתבתי בסימן ל"ד דהוא מטעם נאמנות אם כן אין לחלק, כיון דדבריו מקבלין כמו מאה עדים. וכן מוכח מהא דאומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דלא ידע דיתחייב ואפילו הכי מקבלין הודאתו ממנו דלא פרע.

ועיין שם עוד (בהערות הנ"ל) שהעירו שדעת הגרעק"א (כתובות כ"ב) שדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא נאמר דווקא אם אמרה אמירה שהיא אסורה אך אם אמרה אמירה שממילא נשמע מזה איסור, לא נאמר דין זה, כגון אישה שאמרה לא נתקדשתי ובאו עדים ואמרו התקדשה והתגרשה, לא נאמר שהיא אסורה, כיון שלדבריה שלא התקדשה היא גם כן לא התגרשה כלל, וכמו כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי עיין שם. והעירו שם שבחידושי הגר"ש שקאפ (כתובות סי' ז') הקשה שלדעת קצות החושן הנ"ל שזה מדין נאמנות אם כן גם בכהאי גוונא תיאסר.

ועיין עוד בזה בשו"ת יחוה דעת (לאמור"ר הגר"י חזן זצ"ל ח"ג סי' מ"ג) ובפסד"ר (כרך ב' עמ' 154) ושם (עמ' 207).

ד. דין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא - באמירה שנאמרה מתוך הנחה מוטעית

ברצוני עוד לברר מה הדין אם אמרה אמירה האוסרת, אך אמירתה התבררה כטעות, כגון אישה שאמרה 'התקדשתי' ובוזה אסרה עצמה על כל העולם אך שוב אומרת שחשבתי שקידושין זה גם אם נעשה ללא עדים, אך עתה שהתברר לי שצריך עדים לקידושין, הואיל והתקדשתי ללא עדים אם כן אין כאן שום איסור. שאלה זו עלתה לפני המהריב"ל (ח"ג סי' פ"ה) והובא באוצה"פ (סי' מ"ז סקי"ד או"ג) וכתב שלא מצאתי לשום אחד מהפוסקים זולתי בתשובה אחת מהרא"ש עיין שם.

וז"ל הרא"ש בתשובה (כלל ל"ב סי' א') והביאו הבית יוסף אבן העזר סו"ס מ"ז:

אם יש עדים ששמעו מפי האשה שאמרה קידשני ראובן בפני שני עדים והלכו למדינת הים, נאסרה בקרובי ראובן על פי דיבורה, אבל אם אמרה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

קידשני בסתם ולא אמרה בפני שני עדים אין בדיבורה כלום דקידושין שלא בפני עדים לאו קידושין נינהו.

ולמד מזה המהריב"ל שכל עוד לא אמרה אמירה ברורה האוסרת, והיינו "התקדשתי בפני שני עדים" יכולה לומר מה שאמרתי שאני מקודשת, טעיתי, כי סבורה הייתי שזה גם כן נקרא קידושין. ועיין שם שנראה שהיא חוזרת בה מדין אמתלא שאומרת שהיא טעתה באמירה זו. ועיין שם באוצר הפוסקים שציינו לשולחן ערוך (אבן העזר סימן מ"ח) בחלקת מחוקק ובבית שמואל (שם סק"א) ולשולחן ערוך (אבן העזר סימן ט"ו סעיף ל').

והאמת שקצת יש לתמוה על דברי מהריב"ל מה שכתב שלא מצא לזה לשום אחד מהפוסקים זולתי בתשובת הרא"ש, שלענ"ד מצאתי עוד שדיברו בכעין זה שיכולה לחזור בה מחמת שטעתה וסבורה שגם באופן זה נאסרת, והוא שיטת ספר התרומה והמרדכי בשם אור זרוע דס"ל שאמירה בטעות אוסרת אותה אך נאמנת לחזור בה מדין אמתלא. עיין בית יוסף (יורה דעה סי' קפ"ה) והביאו הש"ך (שם סק"ג):

וזה לשון ספר התרומה (סי' צא) אשה שאמרה טמאה אני ואחר כך אמרה לא כי טהורה אני, אינה נאמנת לומר תחלה הייתי מכחשת ומשטה בך, אלא צריך הבעל לפרוש ממנה עד שתספור שבעה נקיים ותטבול. אבל אם נתנה אמתלא לדבריה שאמרה סבורה הייתי להיות נדה אבל עכשיו בדקתי עצמי ומצאתי שמחמת מכה או חבורה בא אלי הדם, או חולה הייתי ולא הייתי יכולה לסבול תשמיש, או דברים אחרים כיוצא באלו, נאמנת, ומותרת מיד. עד כאן. וכך כתב המרדכי (שבועות סי' תשמ"ב) בשם אור זרוע.

ועיין בפתחי תשובה (שם סק"ג) שכתב שלדעת הש"ך (שם סק"ה) שאף להלכה שאין אישה יכולה לחזור בה באמתלא אם גם עשתה מעשה, כגון שלבשה בגדי נידות, בכל זאת יש אופנים שיכולה לחזור באמתלא גם כנגד מעשה, והוא במקום שהייתה מוכרחת לעשות מעשה ולא היה מספיק לה הדיבור שהיא טמאה, ואם כן הוא הדין במקרה הנ"ל כיון שהיא סבורה באמת שהיא טמאה לבעלה לכן עשתה מעשה ולבשה בגדי נידות, עיין שם.

ועיין עוד באוצר הפוסקים (שם) שדנו הפוסקים האם כוונת הרא"ש שיכולה לחזור בה מדין אמתלא או שמכיוון שלא אמרה אמירה גמורה של איסור, והוא "התקדשתי בפני פלוני ופלוני" אין כאן אמירה האוסרת, והביאו בספר די השב (סי' ו') ובשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' רמ"ז) שלמדו מהחלקת מחוקק (הנ"ל) שכל שלא חזרה ופירשה דבריה, היא נאסרת, ותמהו עליו שמשמעות הרא"ש שבעצם אמירה כזו אין בכוחה לאסור כל עוד שלא פירשה דבריה שהתקדשה בפני עדים, עיין עוד שם מה שדנו בזה עוד כמה פוסקים.

שוב ראיתי בפד"ר (כרך י"ג עמ' 84) בביה"ד חיפה בהרכב בפני הדיינים הרב ש.י. כהן הרב חשאי והרב דיקמן זצ"ל בנידון כעין זה באישה שאמרה שהתקדשה בחו"ל בחופה וקידושין ושוב חזרה בה ואמרה שמעולם לא התקדשה כדמו"י רק באזרחי, ומה שאמרה בתחילה לא הבינה מה שאמרה, בחשבה שגם על נישואין אזרחים נקרא חופה וקידושין, ושם דנו בזה להתירה ולקבל את האמתלא שלה, כמובן לאחר בירור שאכן אין שום תיעוד שנישאה בחופה וקידושין וכדת משה וישראל עיין שם.

מתורתם של הפוסקים הנ"ל למדנו שדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא נאמר גם אם באמירתו לא היתה לו כוונה לאסור עצמו בזה, ואף לא ידע שאוסר עצמו בזה. כמו כן גם אם קביעת איסורו נאמרה מתוך טעות בהלכה שלא הבין שדבר זה אינו בכלל האיסור. ממילא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במקרה שלפנינו גם אם נקבל את הטענה שלא הבינה מה שאמרה, אך מאחר שיצאה אמירה כזו מפיה, חל על עצמה איסור, אך בכל זאת יכולה לבטל דיבורה מכוח אמתלא.

אומר בקצירת האומר - אישה שאמרה התקדשתי מתוך הנחה מוטעית שגם קידושין ללא עדים נחשבים קידושין - אישה שאמרה טמאה אני מתוך הנחה מוטעית שגם ראיית דם מחמת מכה היא טמאה כנדה - בעל שאמר שאשתו זינתה ולא ידע שבאמירה זו הוא אוסר עצמו עליה, בכל אלו האופנים מצינו להפוסקים הנ"ל שחל איסור באמירה זו.

משכך הם פני הדברים, נראה שגם גם במקרה שלפנינו שאמרה נשואה אני (ונדון לחומרא שכן הייתה אמירה כזו, או שמכיוון שזה מופיע במסמך שהיא חתומה עליו ובתעודת זהות ונדון זאת כאמירה וכאמור לעיל) אך כעת טוענת שלא הבינה את משמעות ההגדרה של נשואה, בכל זאת היא אסרה על עצמה, אך רשאית לחזור בה מכוח אמתלא.

ה. אמתלא כשהוחזקה כך יותר משלושים יום

אמנם דא עקא שהרי אם נתעקש ונאמר שיש לחוש לאמירה זו ורק מדין אמתלא יכולה לחזור בה, אם כן באנו למחלוקת הפוסקים האם אמתלא מועילה כשהוחזקה כך יותר משלושים יום או לא. שהרי במקרה שלפנינו הרי עברו כמה חודשים מאז שנרשמה בתעודת הזהות שהיא נשואה. וידועה שיטת הבית שמואל (סימן י"ט סק"ב) שכל שהוחזק שלושים יום לא מהני אמתלא לחזור בה ולכן אישה שאמרה שהיא נידה והחזיקה זה יותר משלושים אינה יכולה לחזור בה אף באמתלא.

אמנם רבים חלקו על הבית שמואל בזה וס"ל שכל שרק החזיקה בדיבורה אך לא התנהגה כך, יכולה לחזור בה באמתלא, ורק אם התנהגו בדבר זה יותר משלושים יום בזה לא מהני. וכגון איש ואישה שבאו ואמרו זה בעלי וזו אישתי והיו גרים יחד, עיין כל זה באוצר הפוסקים (סימן י"ט סק"א או"ה) עיין עוד: שו"ת הרמ"א (סי' ב') שו"ת פני יהושע (ח"א סי' א') ערוגות הבושם (קונטרס חד"א ואמתלא אות כ-כג) חוט המשולש (סי' י') זיכרון יוסף (סימן ח) בית אפרים (ח"א סי' מ"ט) גור אריה יהודה (סי' י"ז) ארץ צבי (סק"ב) עצי ארזים, ויד יוסף (סי' קכ"ב) והביאו עוד מהלבוש מרדכי (סי' נ) שכתב דאף הבית שמואל יודה שאמירה לבד מהני אף לאחר שלושים יום, ושאני בנידה שעושה מעשה על פי דיבורה שגמולה מבעלה בזה שאינה אוכלת עימו ועוד כמה דינים שנידה לא עושה עם בעלה וזה גופא מעשה שמתנהגת על פי דיבורה, עיין שם. ובמקרה שלפנינו שרק החזיקה בדיבורה לבד ולא התנהגה באופן מעשי, ודאי שיכולה לחזור בה באמתלה גם לאחר שלושים יום.

טרם אכלה דברי אומר שזה ברור שבכדי לחזור בה באמתלא צריכה להיות אמתלא המתקבלת ושנראית לבית הדין שיש טעם בדבריה שניכרים דברי אמת.

וכך הוא לשון הרמב"ם פ"ט מאישות:

"אמרה מקודשת אני ולאחר זמן עמדה וקידשה עצמה, אם נתנה אמתלא לדבריה ואמרה מפני כך וכך אמרתי בתחילה שאני מקודשת, וראינו בדבריה ממש, הרי זו מותרת לשני, ואם לא נתנה אמתלא או שנתנה ואין בה ממש הרי זו אסורה."

וכן הוא בשדה חמד (כרך א במערכת אמתלא אות ג' ד"ה ודע):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ודע דכל מקום שאמרו דמהני אמתלא היינו דוקא כשהאמתלא נראית לבית הדין שהיא טענה יפה שיש ממש בדבריו והרמב"ם בסוף פ"ט מאישות כתב [...] וראינו בדבריה ממש [...] עד כאן. ובשם הרא"ה דהא דנאמנת הוא בדברים הניכרים לנו אמת אף על פי שאינם ידועים לנו [...] דלשון אמתלא משמע טענה הנכרת שהיא כדאי לסמוך עליה עיין שם עוד.

ובמקרה שלפנינו נראה בעליל שדבריה אמת ויש טעם לטעות שנפלה בחלקה ובפרט שלא מצינו סתירות לזה, ויש בהם די כדי סמיכה, לכן בוודאי שיש לקבל את דבריה.

הכרעת הדין

זאת תורת העולה: המבקשת העומדת לפנינו אין חשש כלל לשנות את מעמדה לרווקה שהרי רק מפיה אנו חיים והרי לא נאמרו דבריה בפני עדים כשרים וגם אם נחוש למה שמופיע במסמכים ונדון זאת כדיבור אכתי לא אמרה אמירה האוסרת כיוון שלדבריה לא הבינה כלל מה אמרה וגם אם נחוש לזה שגם זה בכלל אמירה האוסרת הרי נתנה אמתלא לדבריה.

ומשכך החלטת בית הדין:

א. האישה המבקשת הינה רווקה ומותרת להינשא לכל גבר וכדת משה וישראל.

ב. יש להורות לרשות האוכלוסין במשרד הפנים לשנות את מעמדה האישי מנשואה לרווקה.

ההחלטה ניתנת לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של המבקשת.

ניתן ביום כ"ב באייר התשע"ז (18/05/2017).

הרב שמואל אברהם חזן